

Sult på Telegraph Avenue

Kerstin Söderström

barnepsykolog ved BUP Lillehammer og postdoktor ved Høgskolen i Lillehammer. Sammen med Tor Levin Hofgaard, Gerd Kristiansen og Saths Cooper er hun fast kronikør.

kerstins@online.no

Berkeley er peace, love, økologiske grønnsaker, fritenking, miljøbevissthet og medmenneskelighet. Uteliggeren hilses med «How are you today?», og får til svar «God bless you. Some change, Ma'm?»

Uteliggere: Ta vare på meg! Gi meg mat og varme! Hvorfor har de en hund i kosten når sulten river i deres egne tarmer? Er de forbigående med småpenger i lomma svakere for hundeyne enn tiggerens blikk? spør Kerstin Söderström i dette essayet om tiggerne i universitetsbyen Berkley. Foto: Flickr.com

Her om dagen overhørte jeg en samtale mellom om tigger og en kvinne i 40-årsalderen. Hun smilte kokett til mannen som med shabby sjarm sa: «You're incredibly beautiful. Du har finere kropp enn de fleste attenåringer som går forbi. It's true, I mean it.» Mon tro hvor mange dollar det var verdt?

Berkeley, denne forunderlige by

De hjemløse sover enten på fortauet eller i People's park. Parken er et symbol for politisk grasrotaktivisme, bokstavelig talt. På slutten av 60-tallet okkuperte studenter og aktivister det som da var en tomt hvor det skulle bygges parkeringsplasser. Parken ble anlagt på dugnad og donasjoner. Det skulle være et fristed for alle. I dag er det først og fremst et fristed for uteliggere hvor den ideelle organisasjonen «Food not bombs» deler ut gratis vegetarmat.

Berkeley er vennligheten selv på dagtid, men har en utrivelig kriminalitetsrate etter mørkets frambrudd. En kveld dristet jeg meg til å gå distansen fra kontoret og hjem i bekmørke, litt usikker på hvor farlig dette egentlig var. Jeg passerte en jente, hun kan vel ha vært mellom 16 og 18 år, som var på vei til People's park med soveposen under armen. Det var duskregn, og jeg visste at hun kom til å bli våt i løpet av natten. Hun kom til å fryse. Jeg håpet at det var det verste som ville skje henne her, i «denne forunderlige by som ingen forlater før han har fått mærker av den...».

Sult

Jeg har den vanen at jeg fabulerer og spinner historier om mennesker jeg ser. Det er én på Telegraph Avenue som særlig egger min fantasi. Han virker nervøs og rastløs, og traver målrettet forbi som om han har tidsnød. Andre tiggere og uteliggerne sitter, står eller ligger på sin faste plass. De beveger seg sakte. Tid er det eneste de har nok av.

Den nervøse er som en minimalist blant uteliggerne. Han har verken handlevogn eller bylt under armen. Motsatsen er han som har montert solcellepanel på den overfylte uteliggervognen sin. Fra sitt eget kraftverk lader han stereoanlegg og bærbar PC og tiltrekker seg mulige velgjørere med mange ting og mye lyd. Minimalisten har bare seg selv og det kroppen er pakket inn i. Skjorte, bukse, dressjakke – klassisk enkelt og veldig slitt. Nakne føtter i svarte sko. Buksen er for vid og for kort til de tynne bena og ender i laser rundt leggene, slik jeg forestiller meg buksene til Robinson Crusoe lenge etter havariet. Jakken er også for kort. Det ser kaldt ut med store gliper av bar hud.

– Sult, tenkte jeg. Han er den navnløse hovedpersonen i Hamsuns roman. Han er Per Oscarssons amerikanske stand in. Høyere, lengre hår, men like tynn, like mørk og like sorte øyne. Han er tidløst sulten, urolig, forvirret og utenfor. Hans nervøse hjerne skyter følehorn. Han er transformert av fattigdom og sult, og har havnet i kategorien uteliggere og fattige tiggere. Men han er ikke en av dem, vil ikke være en av dem. Han ber aldri om noe. Han er aldri sammen med noen. Alt er skåret til beinet. Han er alene, en mørk fisk i utakt med stimen, annerledes og ubeskyttet.

Hamsuns sultne mann ber om å få tilbringe en natt i arresten. Han får politiet til å tro at han er en framgangsrik journalist som har mistet nøklene til leiligheten sin. Om morgenen har han muligheten til å få en gratis frokost sammen med uteliggerne, men får seg ikke til å ta imot i frykt for å avsløre sin elendige situasjon og løgnen han for med. Sulten river slik at han fantaserer om å spise den dyrebare blyanten sin.

Ingen vil tro at den sultne på Telegraph Avenue er framgangsrik i noe som helst. Men kanskje han var det – for en god stund siden? Kanskje han var student her ved UC Berkeley, prestisjeuniversitetet som har en egen seksjon med parkeringsplasser for sine nobelprisvinnere? Kanskje én av dem som

holder ved like myten om den hyperintelligente som det «bikket over for»? Eller han er bare en av de mange sultne som søker ly i Berkeley.

Resesjon og sosial krise

Møtet med Berkeleys mange uteliggere har fått meg til å undre. Hvem er de, hvorfor er de her, hva ligger bak? Alle som sitter, ligger, henger langs Telegraph Avenue og sover i People's Park, er noen. Alle har hørt til et sted en gang. Nå er de hjemløse, arbeidsløse løsgjengere.

Først tenkte jeg at de var etterlevninger av hippietid, frynsete resultater av for mye hasj og marihuana. Jeg så kvinner og menn i 50–60-årene i batikk og pannebånd over langt grått hår, mange av dem preget av åpenbar psykisk lidelse. Så begynte jeg å legge merke til alle unge på gata. Barnslige ansikter som dukker fram fra fillehaugen. En ung jente satt og kjælte med en hundevalp mens hun snakket småtøft med sine uteliggervenner. Etter hvert så jeg at uteliggerne er alt fra tenåringer til besteforeldre.

Det er økonomiske krisetider i USA. Den offisielle arbeidsledigheten i California er 13 %. Kritiske røster påstår at det reelle tallet er det dobbelte. En mann i strøken dress ble intervjuet i nyhetssendingen om de mange tvangssalg av privatboliger. Overraskelsen var at den kjekke mannen hadde levd som uteligger et par år. Han arbeidet nå som økonomisk rådgiver for mennesker i knipe. «Det er så mange anstendige mennesker som kun er et par ubetalte låneavdrag unna hjemløshet», sa han.

Mange av uteliggerne er krigsveteraner, fortalte en annen. «We support our troupes.» Bannerne med støtte til amerikanske soldater i Midtøsten hang tettere i Midtvesten enn de gjør her i California. Er det likevel hit de kommer når bombesjokk, amputasjoner og rusmisbruk har fratatt dem den siste glans av ære og folkets støtte? Hit til Californias vennlige klima? Til People's Park, hvor de får mat i stedet for bomber?

Terapeutens blikk

Jeg tør ikke se på den sultne, magre bomsen. Jeg er redd for at han skal se at jeg legger merke til han. Jeg er redd for blikkutvekslingens gjensidige anerkjennelse. Jeg er – du er, skapt og gjenskapt i den andres blikk. Ulikheter og likheter bekreftes, forakt kan forsterke selvforakt, respekt kan skape verdighet. Setningen «Hun fikk meg til å føle meg vakker» dukker opp i mitt minne. Det var en foredragsholder som sa det. I perioder var han og livet hans i en ussel forfatning. Etter en fyllekule tok han seg sammen og gjenopptok kontakten med sin terapeut. Han skammet seg. Han følte seg skitten og uverdigg og ventet seg forakt, men hun møtte han med vennlighet og respekt. Han ble tatt inn i en menneskelig varmemestue. Terapeutens blikk gjorde at han følte seg vakker, verdigg og menneskelig feilbarlig. Jeg er feigg, jeg orker ikke at den sultne skal se min medlidenhet.

En morgen gikk jeg forbi en ungdom som lå og sov. Jeg lurte på hvor gammel han egentlig var. Han så at jeg så, fanget blikket mitt og sa: «Hvis jeg følger etter deg hjem, vil du beholde meg?» Uteliggere og hunder – ta vare på meg, gi meg mat og varme. Hvorfor har de en hund i kosten når sulten river i deres egne tarmer? Er de forbigående med småpenger i lomma svakere for hundeøyne enn tiggerens blikk? «Change? Fem cent, ti cent, alt hjelper». Vekslepengene kan i løpet av dagen bli nok til litt mat eller noe annet som kan døyve sulten. Men de skaper ikke forandring. Change! Obamas slagord begynner å miste kraft hos velgerne. De vender tilbake til troen på at enhver

er ansvarlig for sin egen sult og sin egen suksess. Tiggerne og uteliggerne på Telegraph Avenue som ønsker forandring, må selv skape den. Det er mørke skyer over USAs solkyst.